

Wederkerigheid

door **Janne E. Nijman** De auteur is academisch directeur van het T.M.C. Asser Instituut en hoogleraar History and Theory of International Law aan de Universiteit van Amsterdam.

Deze zomer was ik in een emigratiemuseum in een klein Italiaans dorp. Aan de hand van oude foto's en voorwerpen kwamen lokale en mondiale geschiedenis prachtig samen in de verhalen van mensen. Aan het einde van de negentiende eeuw had de *Phylloxera vastatrix* (druifluus) het dorp bereikt. De wijnstokken stierven, armoede sloeg toe, en mensen kochten met hun laatste geld kaartjes voor de boot naar de VS of Latijns-Amerika.

In zijn recente HJ Schoo-lezing problematiseert Wopke Hoekstra migratie en integratie, terwijl hij zijn zorgen uit over de middenklasse. De oplossingsrichtingen werkt hij uit aan de hand van de prachtige notie van wederkerigheid. Hoekstra is een betrokken wereldburger die op cruciale momenten durft op te komen voor de waarden die hij in deze lezing prijst. Daarom wil ik even stilstaan bij de reikwijdte van 'wij' en 'wederkerigheid' in relatie tot (de oorzaken van) migratie.

De grondoorzaken van migratie van bijvoorbeeld Afrika naar Europa hangen samen met politieke instabiliteit en geweld. Socioloog Saskia Sassen wijst echter ook op de massale destructie van land en water als gevolg van mijnbouw, *land grabbing* en industriële landbouw in Afrika. Kortom, de door economische 'ontwikkeling' uitgeputte, vervuilde en opgedroogde natuur noodzaakt miljoenen tot vluchten. De mondiale economie – waarvan wij deel uitmaken en waarvan wij bovenal profijt trekken – zorgt voor een massale *loss of habitat*. In de afgelopen decennia is ook door

Nederland ingezet op globalisering, privatisering en deregulering van de wereldeconomie. Terecht dus dat Hoekstra opmerkt dat 'het hedendaagse kapitalisme' een 'correctie' behoeft.

Er is in de afgelopen veertig jaar iets 'heel erg misgegaan' met de structuren van de wereldeconomie, zoals Martin Wolf onlangs uiteenzette in de *Financial Times*. Ongelijkheid neemt wereldwijd toe, en de natuur sterft direct of indirect (via klimaatverandering) door economische activiteiten. De oorzaken van emigratie uit Afrika zijn (deels) verbonden met Europa's economische en financiële beleid. Daarmee komt 'wederkerigheid' ineens in een heel ander licht te staan.

Het beginsel eist dat wij niet profiteren van activiteiten waar anderen voor op de vlucht moeten slaan, en bijgevolg dat wij ons met een krachtig internationaal-politiek optreden inzetten voor hervorming van de wereldeconomie. Dan zullen wij met hoop kijken naar de minister van Financiën die ons vertegenwoordigt bij de OESO, het IMF en de Wereldbank, en die namens ons spreekt voor verduurzaming van de wereldeconomie en voor versterking van de middenklasse in Afrika. Strengere eisen aan immigratie? Dan eerst strengere eisen aan economische en financiële activiteiten en hervorming van de mondiale economische orde.

Weer zien we vluchtende mensen op bootjes. Zij en ik vragen de politiek om een vertaling van 'wij' en 'wederkerigheid' *voorbij* de Nederlandse grens.